

יוזמות קרן אברהם (ע"ר)
مبادرات صندوق إبراهيم

The Abraham Fund Initiatives

ההשתתפות הפוליטית של האזרחים הערבים בישראל

סקר עמדות לקראת הבחירות לכנסת ה-20

ינואר 2015

תמצית מנהלים

מחקר זה נועד לבחון את העמדות של הציבור הערבי בישראל ביחס להשתתפות בבחירות לכנסת ה-20: כוונות הצבעה, סיבות להצבעה ולהימנעות ממנה, ותרמישים שיעודדו הצבעה. זאת, כחלק מפעילותה הרחבה של קרן אברהם לעידוד השתתפות פוליטית בקרב האזרחים הערבים בישראל ולהעלאת המודעות לחשיבותה ונחיצותה של השתתפות זו בקרב הציבור היהודי ובפרט בקרב המערכת הפוליטית. פעילות זו הינה א-מפלגתית לחלוטין ועוסקת בעידוד ההשתתפות לכשעצמה.

הסקר נערך על-ידי מכון יאפא, בפיקוח ד"ר עאס אטרש - מכון יאפא לסקרים ולמחקר שיווקי המתמחה בחקר מגמות פוליטיות בחברה הערבית בישראל. הסקר נערך, בשפה הערבית, בקרב 514 מרואיינים בוגרים במדגם מייצג של החברה הערבית בישראל. שיטת הדגימה הייתה אקראית רב-שלבית, רמת הביטחון של הסקר הינה 95% וטעות הדגימה המירבית בו עומדת על 4.5%.

ממצאים עיקריים:

- איחוד חד"ש והמפלגות הערביות לרשימה אחת מעלה את שיעור ההצבעה הצפוי בקרב האזרחים הערבים בכעשרה אחוזים מ-57% ל-66.4%.
- הצהרות חיוביות של ראשי המפלגות הגדולות כלפי הערבים עשויות להגדיל את שיעור הצבעתם. כ-50% מהערבים יושפעו מהתחייבות ראשי המפלגות לצמצום פערים בין יהודים לערבים בתחומי החינוך, הדיור והתעסוקה. כ-52% יושפעו מהתחייבות למשא ומתן להקמת מדינה פלסטינית שבירתה מזרח ירושלים. כ-33% יושפעו מהתחייבות להזמין את המפלגות הערביות למשא ומתן קואליציוני, וכ-32% יושפעו מהתחייבות למינוי שר ערבי.
- התגברות הגזענות בחברה הישראלית הגדילה את רצון הערבים להצביע: כ-57% אמרו שהושפעו מאמירות של פוליטיקאים יהודים נגד ערבים; 56% הושפעו מגילויי גזענות במהלך "צוק איתן".
- רק 17% מאלה שלא יצביעו מחרימים את הבחירות באופן אידיאולוגי ואילו השאר נמנעים מהצבעה מתוך תחושה שהבחירות אינן משפיעות על חייהם או "לא מעניינות אותם". אלו המזדהים כמחרימים אידיאולוגית מהווים כ-3% מהציבור הערבי כולו.
- כמחצית מהציבור הערבי כלל אינו מודע להעלאת אחוז החסימה. רוב אלה שמודעים לנושא אמרו שמדובר בהחלטה גזענית שמטרתה למנוע מערבים להיבחר לכנסת, וכי היא דווקא מעודדת אותם להצביע.
- הסקר מגלה הבדלים מובהקים בדפוסי הצבעה בין אזורים גיאוגרפיים (המשולש הדרומי, אזור שפרעם ואזור נצרת מובילים בשיעורי הצבעה צפויים); בין נשים וגברים (55% לעומת 70% שיעורי הצבעה צפויים בהתאמה); ובין מוסלמים, נוצרים ודרוזים (כ-67% מהמוסלמים יצביעו לעומת 56% מהנוצרים וכ-44% מהדרוזים); ולפי קבוצות גיל - קבוצת הצעירים בגילאי 18-24 מתאפיינת בשיעורי הצבעה צפויים נמוכים במיוחד ושיעור ההצבעה עולה עם העלייה בקבוצות הגיל.

בונים עתיד משותף ליהודים וערבים אזרחי ישראל

עמותת יוזמות קרן אברהם היא ארגון יהודי-ערבי לשינוי חברתי ולקידום שילוב ושוויון בין יהודים וערבים אזרחי ישראל, למען חברה משגשגת, בטוחה וצודקת. הארגון פועל לממש את ההבטחה שנכללה במגילת העצמאות "שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין" ולבסס אזרחות מלאה ושווה ליהודים ולערבים, באמצעות קידום מדיניות המבוססת על מודלים חברתיים חדשניים, מיזמים רחבי היקף ופעולות הסברה.

ניתוח ממצאי הסקר - דו"ח מפורט

הנחת יסוד של קרן אברהם היא שהשתתפותם של האזרחים הערבים-פלסטינים חיונית בכל זירה בה מתנהל דיון על עתידה של מדינת ישראל ואזרחיה. אנו סבורים כי המטרה של בניית חיים משותפים בין יהודים לערבים בישראל תוגשם בראש ובראשונה באמצעות שיח ציבורי פתוח ודיאלוג, גם אם מורכב ולעיתים רווי מתחים, בין אזרחי שתי הקבוצות ומנהיגיהם הנבחרים. לדידנו, אחד הקריטריונים המשמעותיים לבחינת איכותה של דמוקרטיה מהותית הינו השתתפות המיעוטים בזירה הציבורית ומימוש זכויותיהם האזרחיות. לכן, הארגון עוקב בדאגה אחר תהליכי הנסיגה והדחיקה המתוארים לעיל, ומחקר עמדות זה הוא חלק מפעילותה הרחבה של הארגון לעידוד השתתפות הציבור הערבי במערכת הבחירות ולהגברת הלגיטימציה והבנת הנחיצות והחיוניות של השתתפות זו בקרב הציבור היהודי, ובמיוחד בקרב המערכת הפוליטית.

מתודולוגיה: שיטת העבודה התבססה על איסוף נתונים כמותיים בקרב מדגם מייצג של האוכלוסייה הערבית בישראל שגילה 18 שנים ויותר. גודל המדגם הוא 514 מרואיינים, רמת המובהקות היא 95% וטעות הדגימה היא 4.5%.

יחידות הדגימה הן משקי הבית הערבים אשר בבעלותן טלפון פעיל (קווי או נייד) בזמן ביצוע הסקר. מכל משק בית רואיין אדם אחד אשר ענה לטלפון וגילו 18 שנים ויותר, במקרה שהעונה אינו בעל זכות בחירה, נתבקש לקרוא לאדם מבוגר אשר נמצא בבית. הסקר נערך באמצעות הטלפון ממשרדי מכון יאפא, בין השעות 13:00-21:00 בתאריכים 9 - 13 בינואר 2015.

שיטת הדגימה הייתה דגימה אקראית רב-שלבית: דגימת שכבות בשלב הראשון, אשכולות בשלב השני ודגימה אקראית-שיטתית בשלב השלישי. כאשר הישובים הערביים חולקו ל-12 אזורים גיאוגרפיים, ובתוך כל אזור נערכה דגימת אשכולות ובתוך האשכולות נערכה דגימה אקראית-שיטתית.

המדגם שנבנה הינו מדגם מייצג של החברה הערבית בישראל מבחינה גיאוגרפית, מגדרית, דתית וגילית.

ניתוח הממצאים: ניתוח הממצאים המפורט, שלהלן, מחולק לארבעה חלקים:

1. נכונות להשתתפות בבחירות ושיעור ההצבעה הצפוי.
2. גורמים ותרשימים המשפיעים על ההחלטה להצביע.
3. הסיבות להצבעה ולא-הצבעה.
4. הבדלים גיאוגרפיים ודמוגרפיים בדפוסי הצבעה.

רקע: בעשור האחרון מסתמנת מגמה מדאיגה של ירידה בשיעור השתתפותם של האזרחים הערבים בישראל בזירה הפוליטית הארצית. מדובר בתהליכים מקבילים של נסיגת האזרחים הערבים מהמערכת הפוליטית הארצית, לצד דחיקה והדרה של הערבים מהמערכת הפוליטית.

העדות הבולטת ביותר לתהליך הראשון - נסיגת האזרחים הערבים - היא הירידה החדה בשיעורי ההצבעה בבחירות הכלליות אשר החריפה בעקבות אירועי אוקטובר 2000 שיצרו שבר ביחסי המיעוט הערבי עם המדינה ועם הרוב היהודי. שיעור ההצבעה של האזרחים הערבים ירד מ-75% בבחירות 1999 ל-53.4% בבחירות 2009 - ירידה של יותר מ-20% בתוך עשור. הבחירות שנערכו זמן קצר לאחר אירועי אוקטובר (פברואר 2001) סימנו תפנית בנכונותם של האזרחים הערבים להשתתפות פוליטית, תפנית שבאה לידי ביטוי בקריאה להחרמת הבחירות (לראשות הממשלה) במטרה להעניש את ראש הממשלה דאז, אהוד ברק, ולמחות על יחס המדינה למיעוט. אכן, רק 18% מבעלי זכות הבחירה בקרב הציבור הערבי מימשו את זכותם להצביע ולראשונה הפכה החרמת הבחירות לדפוס פעולה לגיטימי ברחוב הערבי.¹

בבחירות האחרונות, שנערכו ב-2013, חל תיקון קטן בשיעור ההשתתפות של האזרחים הערבים שהתבטא בעלייה מתונה ל-56% אך דומה שאין בכך כדי להצביע על חזרתו של הציבור הערבי להשתתפות פעילה בזירה הפוליטית. מחקר עמדות שערכה עמותת יוזמות קרן אברהם זמן קצר לפני הבחירות² גילה כי רבים בציבור הערבי נמנעים מהצבעה בשל התחושה כי אין בה תוחלת שכן "ההצבעה אינה מיתרגמת להישגים ממשיים בשטח". זאת, מאחר שנבחר הציבור הערבים כלל אינם נתפסים על-ידי חברי הכנסת היהודים כשותפים לגיטימיים לשותפות קואליציונית או אף להתייעצות ולהתחשבות בעמדותיהם. כל שנותר, אם כן, לחברי הכנסת הערבים הוא "זכות הזעקה", ואף זו אינה זוכה, פעמים רבות, לאוזן קשבת. במקביל, גם המפלגות הציוניות אינן מנסות לתת מענה לצורכי הציבור הערבי. לא זו בלבד שהן ויתרו, במידה רבה, על היומרה לזכות בתמיכתם של מצביעים מקרב הציבור הערבי, אלא אף שהן נמנעות מלהציב את נושא מעמדו של המיעוט הערבי וזכויותיו על סדר יומן (בין היתר בשל חשש שהעיסוק בנושא "יבריח" מצביעים יהודים).

מצדו השני של המטבע, תהליך הדחיקה וההדרה של הערבים מתבטא בצורה המובהקת ביותר באחיזה הרחבה שקנתה לה התפיסה לפיה הערבים אינם שותפים לגיטימיים לקואליציה או לתהליכי קבלת החלטות. כך למשל, מדד הדמוקרטיה לשנת 2011 מצא כי 77.8% מהציבור היהודי סבורים כי החלטות גורליות בנושאי שלום וביטחון צריכות להתקבל ברוב יהודי, וכ-70% סבורים כך גם לגבי החלטות בתחומים חברתיים-כלכליים.³ בדומה, מצא מדד השלום שנערך ביולי 2013 כי רק 46% מהנשאלים היהודים סבורים שאם יתקיים משאל עם על הסכם שלום צריכים כל אזרחי ישראל, יהודים וערבים כאחד, לקבל בו זכות הצבעה (זאת לעומת קרוב ל-90% בקרב הנשאלים הערבים).⁴

מרכיב נוסף בערעור על הלגיטימיות של השתתפות הערבים בפוליטיקה ובתהליכי קבלת החלטות מתבטא בטענות ובאמירות חוזרות ונשנות מצד מעצבי דעת הקהל בציבור הישראלי-יהודי, המציירות את הפרלמנטר הערבי כמי שכל מעייניו נתונים למאבק המדיני למען זכויות הפלסטינים בשטחי הגדה וברצועת עזה ונגד הכיבוש, על חשבון סוגיות פנים כלל-אזרחיות ואף סוגיות העומדות בראש סדרי העדיפויות של בוחריו וכאלה הנוגעות לחיי היום-יום של האזרחים הערבים ("הביוב הזורם ברחובות", כמאמר הדימוי השחוק הנשמע תדיר, יצירת מקומות תעסוקה וכיצא בזה). העובדה כי רבים מאותם חברי כנסת ערבים שאליהם מופנים חצי הביקורת משרתים כחברי כנסת שנים ארוכות וזוכים באמון הבוחר הערבי פעם אחר פעם, אינה נתפסת כמפריכה את הטענות בדבר הזנחת ענייני הפנים המעסיקים את ציבור האזרחים הערבים. נהפוך הוא, עובדה זו נתפסת בקרב חלקים נרחבים בציבור היהודי כהוכחה לחוסר יכולתה של החברה הערבית להתארגן ולהביא לשינוי בייצוגה הפוליטי ומשמשת להצגת הציבור הערבי כולו כ"לאומן וקיצוני". מחקר שערכה עמותת יוזמות קרן אברהם ושבחן את פעילותם של חברי הכנסת הערבים בכנסת ה-18 לאור כלל הצעות החוק שהגישו חברי הכנסת מאוכלוסיית המחקר בתקופה שבין ה-8/3/2011 ועד ל-15/10/2012⁵ מצא כי הטענות אינן נכונות באופן ברור.⁶ כך, בין 84% ל-97% מהשימוש שעושים חברי הכנסת הערבים בכלים הפרלמנטריים העומדים לרשותם, בתלות בכלי הפרלמנטרי שנבדק, מופנה לטיפול בסוגיות שאינן קשורות לסכסוך הישראלי-פלסטיני. עם זאת, טענות אלה מושמעות תדיר ומחלחלות גם לשיח הפנימי בחברה הערבית.

1. חידר עזיז, פתרון שתי מדינות ומימוש השאיפות הלאומיות של הערבים-הפלסטינים אזרחי ישראל, בתוך: השפעת הקמת מדינה פלסטינית על ערביי ישראל (עורך: ראובן פדהצור), מרכז ש. דניאל אברהם לדיאלוג אסטרטגי, 2011.
2. בן-עמוס, איה (עורכת), 2012. ההשתתפות הפוליטית של האזרחים הערבים בישראל - מחקר עמדות לקראת הבחירות לכנסת ה-19, נווה אילן: יוזמות קרן אברהם.
3. הרמן, תמר, ניר אשמור, כרמית הבר, אלה הלר, דרור וולטר, רפאל ונטורה ויובל לבל, 2011. מדד הדמוקרטיה הישראלית 2011, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
4. הרמן, תמר, יער, אפרים, 2013, חוזרים לשולחן הדיונים: תוצאות שאלון מדד השלום יולי 2013, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה ואוניברסיטת תל אביב.
5. גופר אורי, 2014, ניתוח פעילותם הפרלמנטרית של חברי הכנסת הערבים בכנסת ה-18, נווה אילן: יוזמות קרן אברהם.
6. לצורך בחינת הטענות בדבר תפקודם של חברי הכנסת הערבים הושמה בצד ההנחה המושמעת על ידי המבקרים הגורסים שהשקעת מאמצים מרובים בנושאים הקשורים לסכסוך ולכיבוש עומדת בסתירה לקידום טובת הציבור הרחב ולטובת הציבור הערבי בפרט.

גורמים ותרשימים המשפיעים על החלטה להצביע

בחלק זה של הסקר בדקנו את השפעתם של אירועים שליליים מהשנה החולפת, כמו המלחמה בעזה והתגברות גילויי הגזענות בחברה הישראלית, על רצון האזרחים הערבים להצביע. בנוסף, זיהינו התבטאויות של ראשי מועמדי המפלגות היהודיות שיכולות לעודד הצבעה ופעולות של המפלגות הערביות שעשויות לעודד הצבעה. כמו כן, בדקנו את השפעת העלאת אחוז החסימה על הנכונות להצביע, וכן אילו גורמים בחברה הם המשפיעים ביותר על החלטת האזרח הערבי להצביע ואילו אמצעי תקשורת הם היעילים ביותר בהשפעה על החלטה זו.

השפעת אירועים אקטואליים: הסקר בדק את השפעתם של ארבעה אירועים בשנתיים החולפות על הרצון להצביע: המלחמה בעזה; התגברות הגזענות והאלימות כלפי ערבים; התבטאויות אנטי-ערביות ומסיתות מצד פוליטיקאים ואיומים נתפסים על האזרחים הערבים במדינה (כמו התכנית ל"חילופי שטחים מאוכלסים" שהציע ליברמן; חוק הלאום וכו').

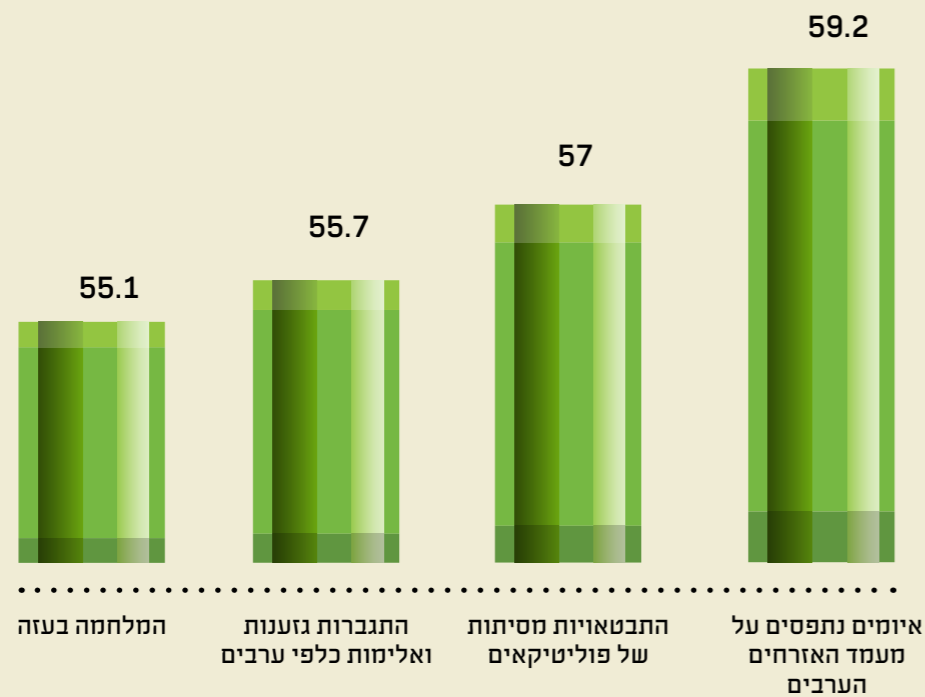
הממצאים מעלים כי התפתחויות שליליות ומאיימות אלו דווקא מגבירות את הרצון להצביע בקרב יותר ממחצית מהנשאלים ביחס לכל אחת מהתופעות:

נכונות להשתתפות בבחירות ושיעור ההצבעה הצפוי

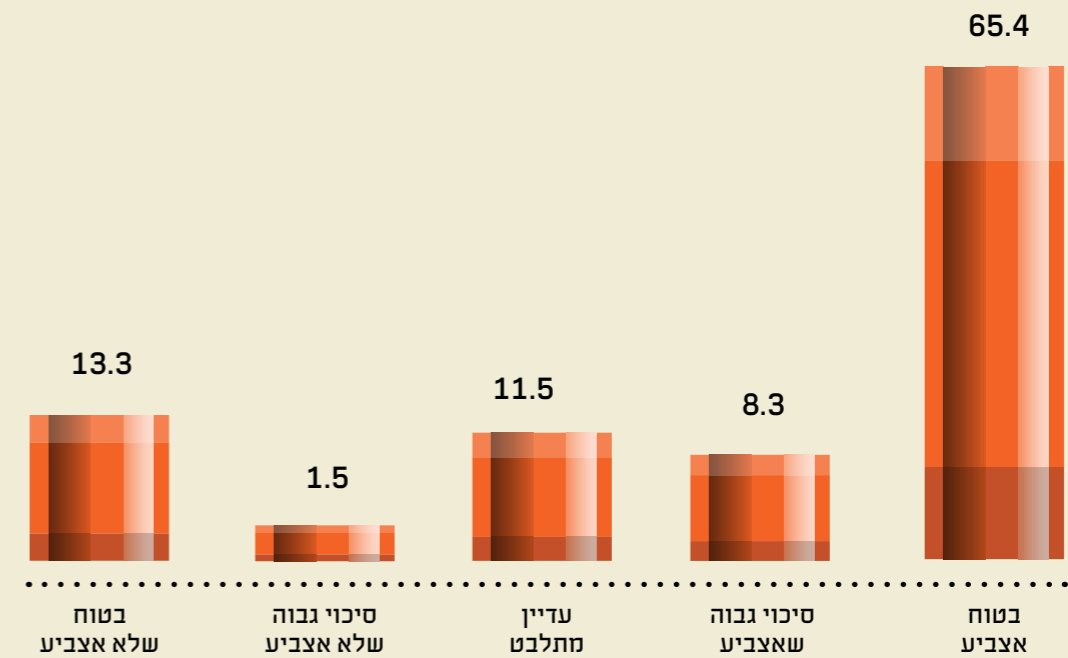
הממצאים מעלים כי האוכלוסייה הערבית מפולחת לשלושה:

- בעלי עמדה חיובית בנושא ההשתתפות בבחירות מהווים כ-57% מבעלי זכות הבחירה והאחוז גדל ל-73% מבעלי זכות הבחירה בהינתן איחוד המפלגות הערביות.
 - בעלי עמדה מהססת, אשר מהווים בין 8.3% ל-11.5% מבעלי זכות ההצבעה. קיימת אפשרות לצרף פלח זה למעגל המצביעים בתלות במאמצים שיושקעו בו בתקופת הבחירות.
 - בעלי עמדה שלילית כלפי הבחירות מהווים בין 11.5% ל-19% מבעלי זכות הבחירה ויהיה קשה להשפיע עליהם להצביע בבחירות.
- שיעור ההצבעה הצפוי בעקבות איחוד המפלגות הערביות לריצה משותפת ברשימה אחת הוא 66.4% וזאת לאחר חישוב אומדן הלוקח בחשבון את שיעור בעלי זכות הבחירה השווים בחו"ל ביום הבחירות וכן סיבות טכניות נוספות המונעות השתתפות ביום עצמו.

שיעור המשיבים שהצבעתם מושפעת מכל אחד מהאירועים

כוונת הצבעה בהינתן רשימה מאוחדת

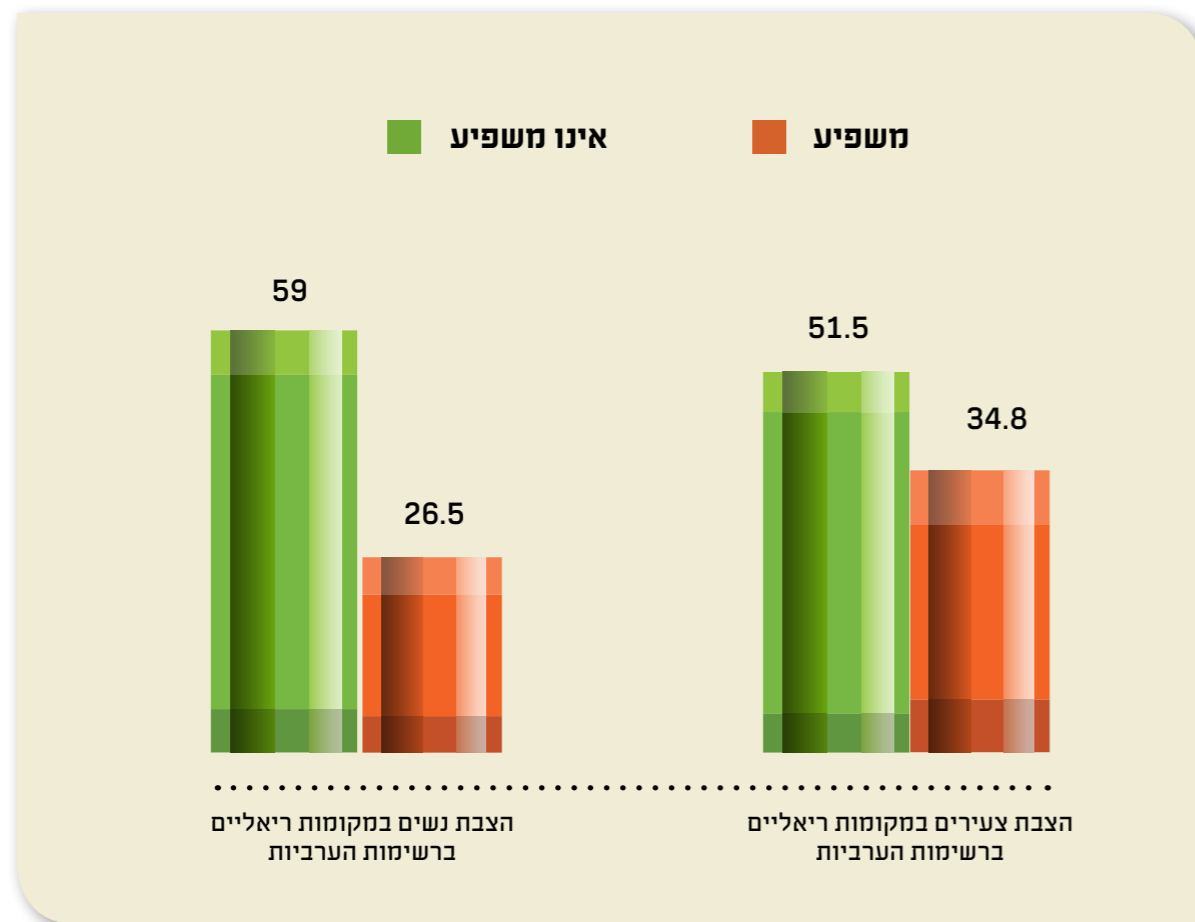
השפעת שילוב נשים וצעירים במפלגות הערביות: נוסף על איחוד הרשימות, שהינו הפעולה שנמצאה כמשפיעה ביותר על שיעורי ההצבעה בחברה הערבית, נבדקו גם שני גורמים נוספים הקשורים בהתנהלות המפלגות הערביות: שילוב נשים ושילוב צעירים.

מחקר עומק שערכה קרן אברהם לפני הבחירות הקודמות ב-2013, וכלל גם קבוצות מיקוד, העלה דרישה ברורה לשילוב נשים וצעירים ברשימות הערביות. עם זאת, המחקר הנוכחי מראה כי השפעתם של אלו הינה מתונה בלבד וייתכן שהדבר קשור לכך שהשאלה נוסחה ביחס להצבתם במקומות "ריאליים" ולא רק לשילובם באופן כללי, ניסוח שעשוי להיתפס כמשפיע יותר.

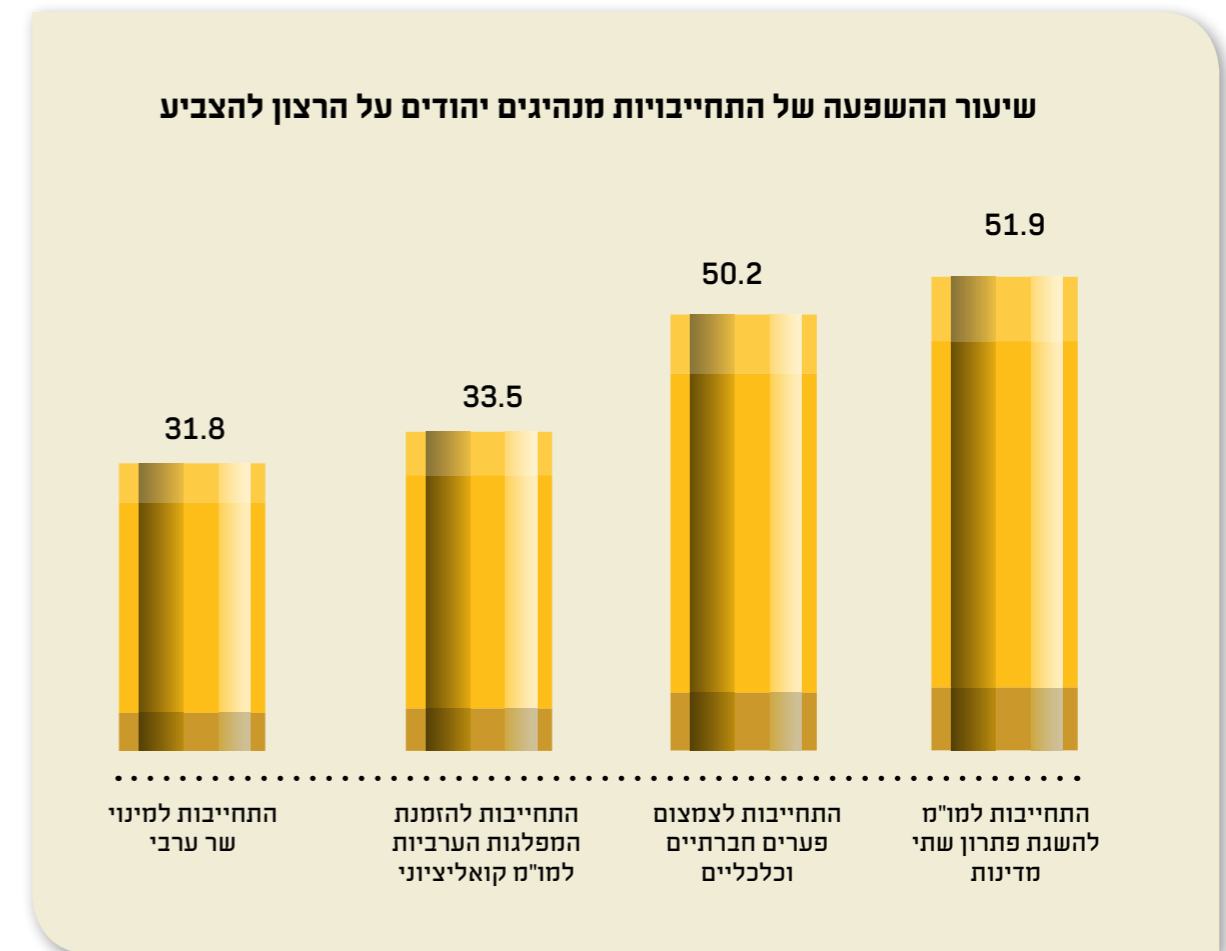
השפעת התבטאויות של מנהיגי ציבור יהודים: במסגרת גורמי ההשפעה נבדקו תרחישים אפשריים של התבטאויות מצד מנהיגי המפלגות היהודיות הגדולות שעשויות להשפיע על רצון האזרחים הערבים להצביע.

מהממצאים עולה כי הצהרות חיוביות של ראשי המפלגות הגדולות כלפי הציבור הערבי עשויות להגדיל את שיעור הצבעתם. כ-50% מהערבים יושפעו לטובה מהתחייבות של מנהיגים יהודים לצמצום פערים בין יהודים לערבים, בתחומי החינוך, הדיור והתעסוקה; כ-52% יושפעו מהתחייבות למשא ומתן להקמת מדינה פלסטינית שבירתה מזרח ירושלים; כ-33% יושפעו מהתחייבות להזמין את המפלגות הערביות למשא ומתן קואליציוני; וכ-32% יושפעו מהתחייבות למינוי שר ערבי.

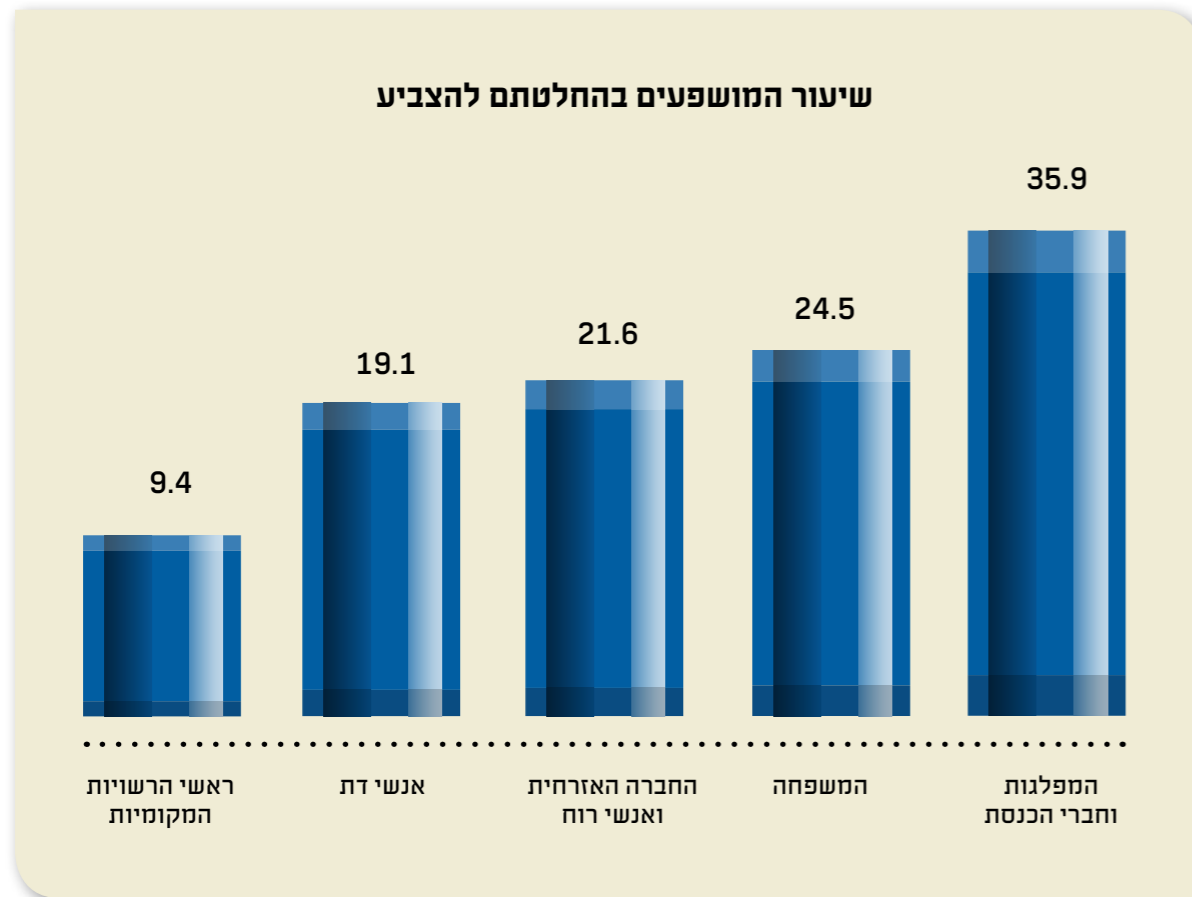
יש לציין, כי הצהרות כאלה לא יגרמו לאזרחים הערבים להצביע בהכרח למפלגות שראשיהן יצהירו אותן, אלא להצביע באופן כללי, כיוון שיגרמו לעצם ההשתתפות במשחק הפוליטי להיות רלוונטית יותר בעיני האזרחים הערבים.

באופן צפוי, השוואת ממוצעי ההשפעה בסולם הדרגות מגלה הבדל מובהק בין נשים וגברים ביחס לשילוב נשים ברשימות כאשר ממוצע ההשפעה של הנשים (2.51) גבוה מזה של הגברים (2.15).

גופים המשפיעים על ההחלטה להצביע: הנשאלים בסקר נתבקשו לדרג בסולם השפעה את המידה בה החלטתם להצביע מושפעת מהגורמים הבאים: חברי הכנסת והמפלגות; אנשי דת; החברה האזרחית ואנשי רוח; ראשי הרשויות המקומיות והמשפחה. הממצאים ביחס לכלל המדגם מוצגים בגרף להלן:

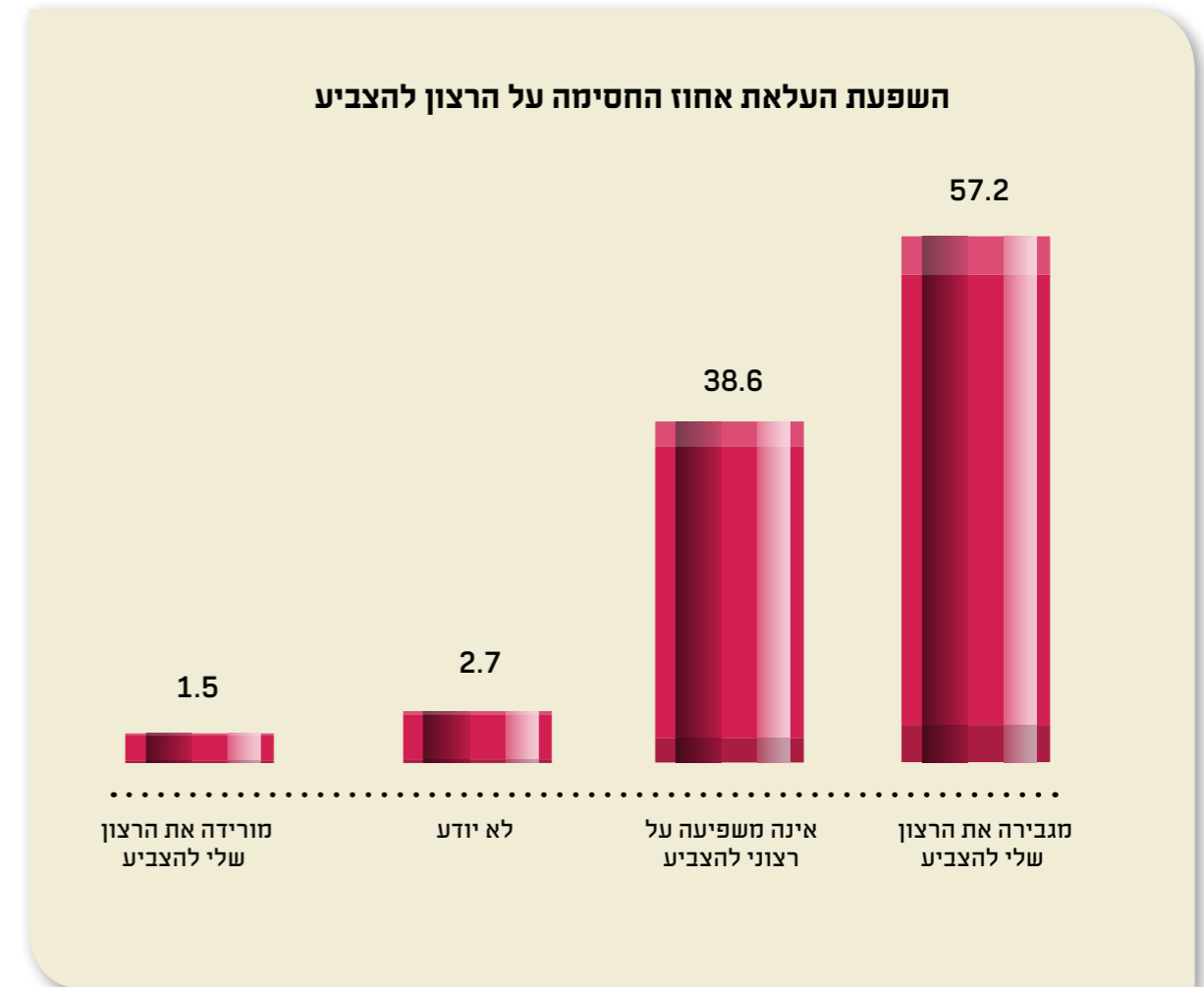
בחינת ממוצעי ההשפעה, שדורגה בסולם של 1-5, בהתפלגות מגדרית ודמוגרפית מעלה הבדלים מובהקים:

- גברים מושפעים יותר ממפלגות וחברי כנסת מאשר נשים (ממוצע 2.77 לעומת ממוצע 2.41).
- מוסלמים מושפעים מאנשי דת יותר מאשר נוצרים (ממוצע 2 לעומת ממוצע 1.49).
- שיעור ההשפעה של המשפחה גבוה יותר בקרב המוסלמים (ממוצע 2.23) לעומת הדרוזים (ממוצע 1.63).

אמצעי תקשורת המשפיעים על ההחלטה להצביע: זווית נוספת של השפעה שנבחנה היא השפעת פרסום באמצעי תקשורת שונים, כלומר, מהי הדרך הטובה ביותר להשפיע על הבוחרים בחברה הערבית. לנחקרים הוצגה השאלה הבאה: פרסום באיזה אמצעי תקשורת משפיע יותר על החלטותיך בתקופת הבחירות? הממצאים מגלים כי פרסום ברשתות החברתיות הוא המשפיע ביותר (21%), אחריו פרסום בטלוויזיה (18.4%) ובאתרי האינטרנט (16.3%) ואילו הפרסום בעיתונות הכתובה (9.1%), הפרסום ברדיו (5.5%) והפרסום בשלטי חוצות (3.3%) מדורגים אחרונים. כרבע מהנשאלים (26.4%) השיבו כי הפרסום באף אחד מאמצעי התקשורת הנזכרים מעלה אינו משפיע עליהם.

השפעת העלאת אחוז החסימה: העלאת אחוז החסימה ל-3.25% במסגרת חוק המשילות היא השינוי המבני המשמעותי ביותר שחל מאז מערכת הבחירות הקודמת ואין ספק שהשפעתו על הפוליטיקה הערבית מרחיקת לכת, ועדות לכך היא ההחלטה ההיסטורית על ריצה משותפת של הרשימות הערביות.

עם זאת, ממצאי הסקר מעלים כי רק כמחצית מהציבור הערבי מודע להתפתחות זו (47.8%) והיתר אינם מודעים אליה כלל. בקרב המודעים לשינוי, רובם תופסים אותו כשינוי שנובע ממניעים גזעניים במטרה למנוע מהערבים ייצוג בכנסת (42.8%) או כהחלטה לא דמוקרטית שמונעת ייצוג ממפלגות קטנות (23.7%). מעט פחות מרבע מהנשאלים תופסים את השינוי כחיובי, בשל הלחץ שהוא יוצר על המפלגות הערביות להתאחד (23.8%). לצד התפיסות השונות בדבר המניעים להחלטה, רוב גדול של הנשאלים מצהירים כי העלאת אחוז החסימה מעודדת אותם להצביע:

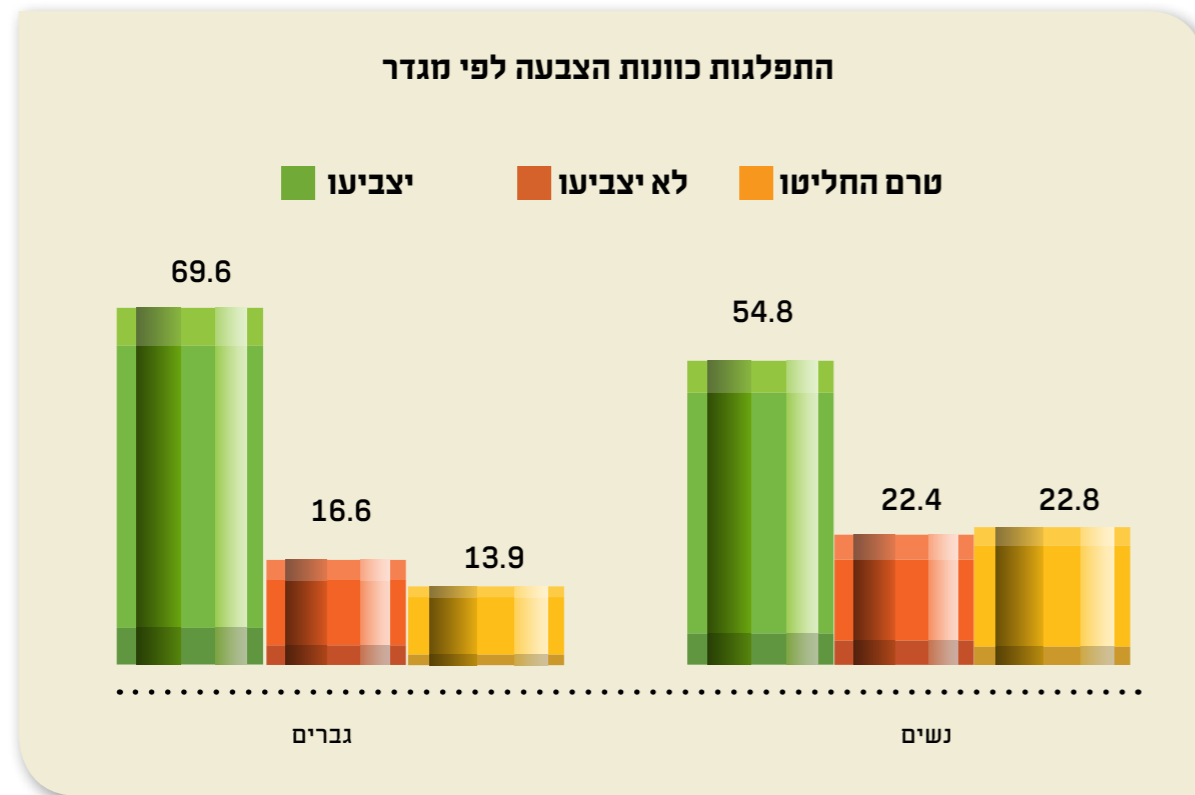

הבדלים גיאוגרפיים ודמוגרפיים בדפוסי הצבעה

הבדלים גיאוגרפיים: פילוח כוונות ההצבעה מראה כי קיים הבדל מובהק בכוונות ההצבעה לפי אזורים גיאוגרפיים, כאשר השיעור הגבוה ביותר של אלו המתכוונים להצביע נמצא באזורים הבאים: המשולש הדרומי, שפרעם, נצרת והעמקים; ואילו השיעור הגבוה ביותר של אלו שאינם מתכוונים להצביע נמצא באזורים הבאים: בקעת סחנין ובית הכרם, הגליל המערבי והעליון, הערים המערבות והמשולש הצפוני.

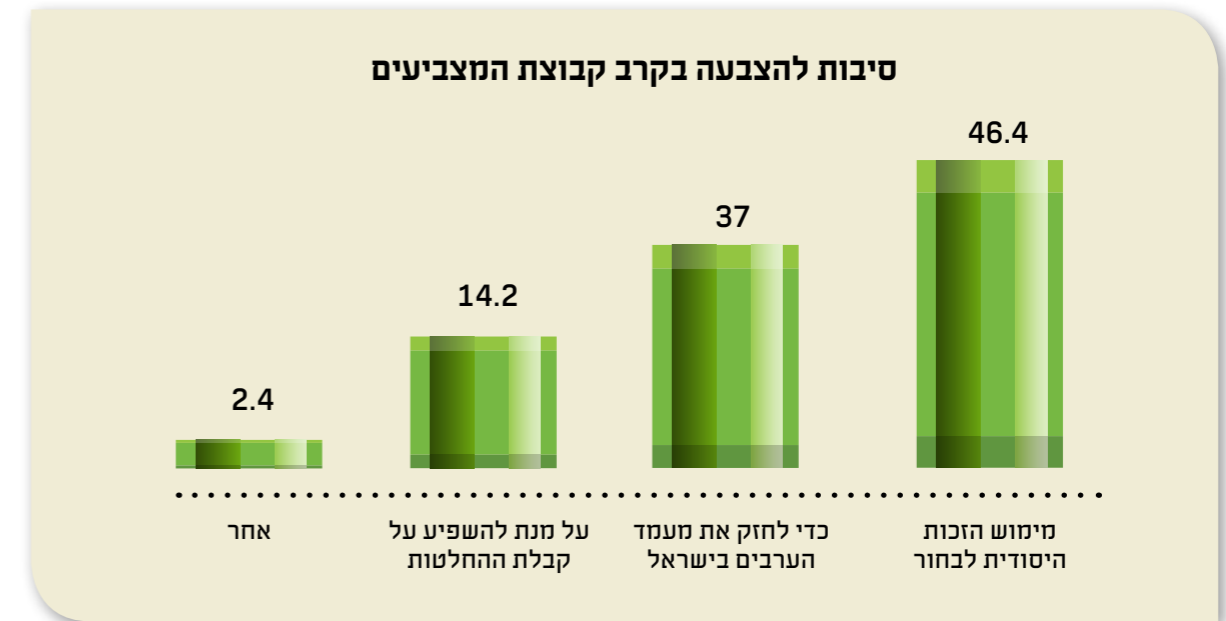
ההצבעה באוכלוסייה הערבית מתאפיינת בדפוסי של הצבעה אזורית/ מקומית, על אף ששיטת הבחירות בישראל הינה כלל ארצית: על פי רוב, ישנו שיעור הצבעה גבוה יותר באזורים מהם מגיעים חברי כנסת מכהנים או מועמדים לבחירה. כך למשל, אזור המשולש הדרומי, בו צפוי שיעור הצבעה גבוה במיוחד, מתאפיין בריכוז גבוה של חברי כנסת ערבים, שלושה בכנסת האחרונה: אחמד טיבי (רע"מ-תע"ל) מטייבה, עיסאווי פריג' (מרצ) ואיברהים צרצור (רע"מ-תע"ל) מכפר קאסם.

הבדלים מגדריים: פילוח לפי מגדר מראה שקיים הבדל מובהק בין גברים לנשים בשיעור ההצבעה. שיעור גבוה יותר של הגברים הצהירו כי בכוונתם להצביע ואילו בקרב הנשים קיים שיעור גבוה יותר של אלה שטרם החליטו או שאינן מתכוונות להצביע.

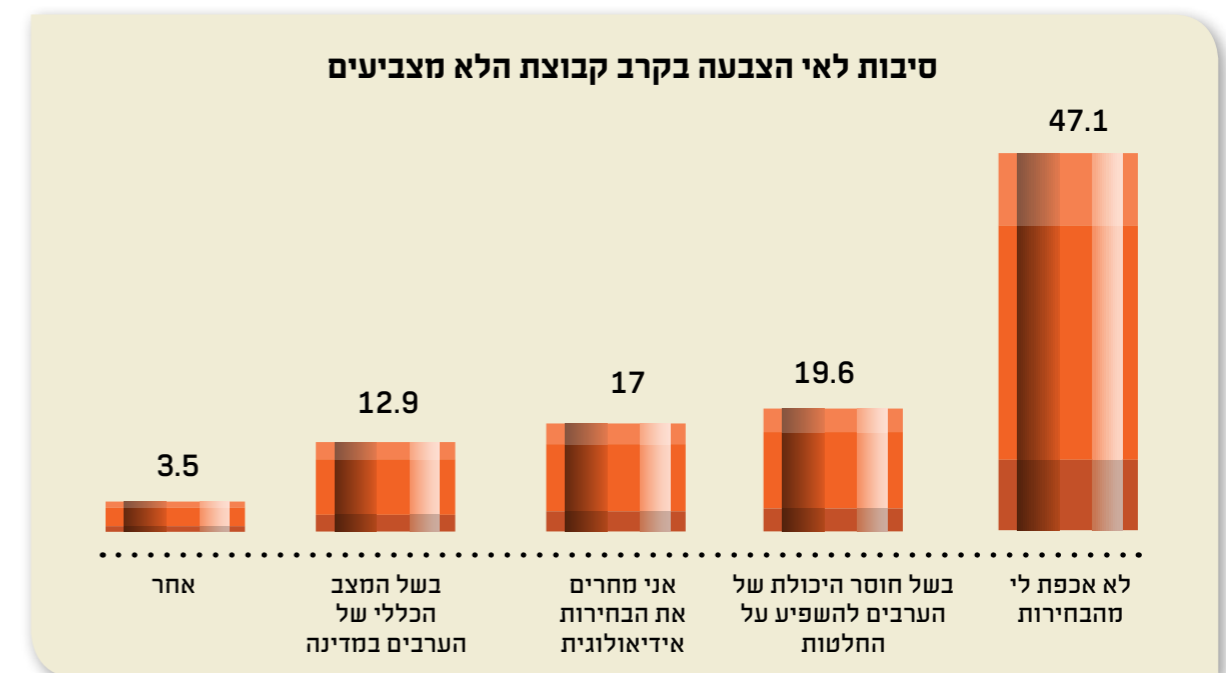

הסיבות להצבעה ולא-הצבעה

סיבות להצבעה בבחירות: כמעט מחצית מאוכלוסיית המצביעים תופסים את ההצבעה כמימוש זכותם האזרחית; כשליש מאוכלוסיית המצביעים תופסים את ההצבעה כמימוש מטרה לאומית של חיזוק מעמד הערבים בישראל וקרוב לשישית מהאוכלוסייה חושבים שיוכלו להשפיע על תהליך קבלת ההחלטות.

הסיבות להימנעות מהצבעה: מקרב האוכלוסייה אשר הצהירה כי אין בכוונתה להצביע, כמחצית לא מצביעים בשל אדישות וחוסר עניין בבחירות ("לא אכפת לי מהבחירות"); יותר משישית מחרימים אידאולוגית את הבחירות, ושאר הנסקרים שהצהירו כי אין בכוונתם להצביע מסבירים כי לא יצביעו בשל חוסר היכולת של האזרחים הערבים להשפיע על קבלת ההחלטות במדינה ובשל המצב הכללי של המיעוט הערבי בישראל.

נספח

נתוני הגלם של סקר העמדות בנושא השתתפות הפוליטית של האזרחים הערבים בישראל לקראת הבחירות לכנסת ה-20

נתונים דמוגרפיים על המדגם

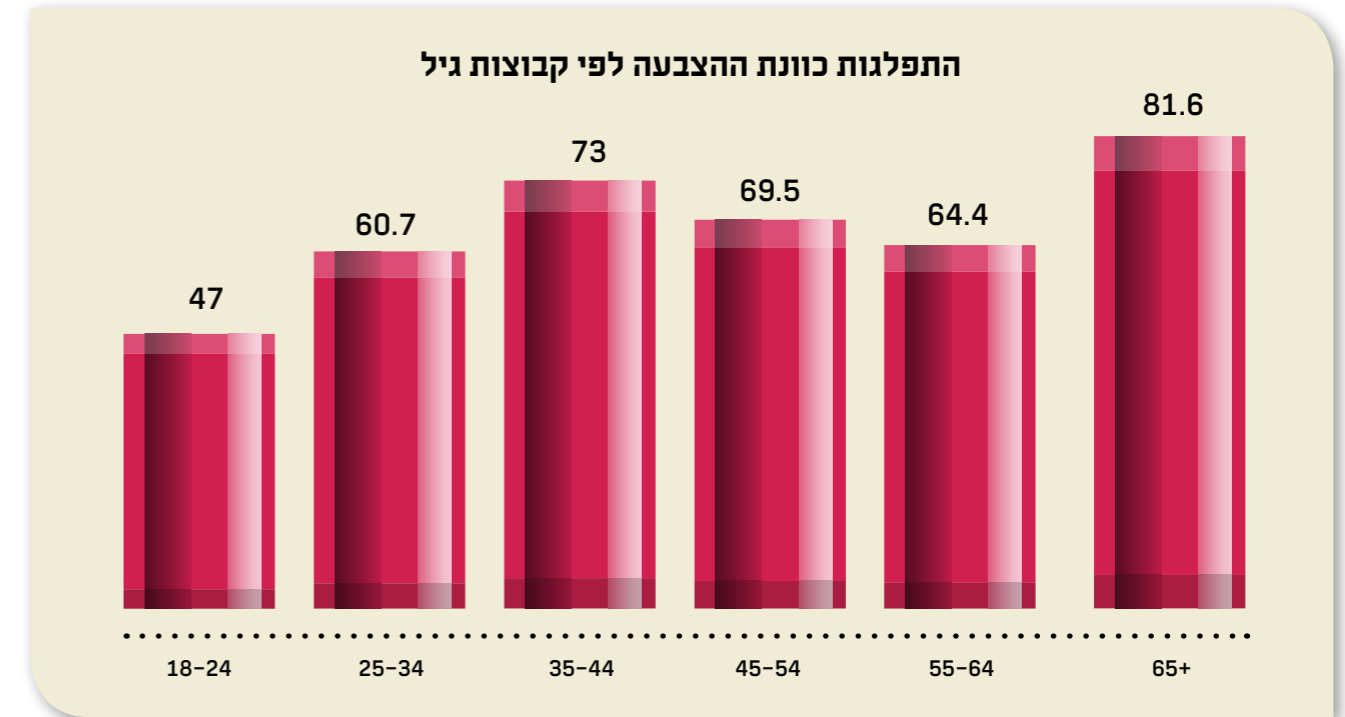
התפלגות לפי אזור

אזור	התפלגות
אחוז	
נצרת	16.9
אלמרג'	3.7
שפרעם	8.4
סח'נין	8.8
בית הכרם	3.9
משולש צפוני	12.1
משולש דרומי	9.7
הכרמל והחוף	4.6
גליל עליון	5.4
גליל מערבי	5.7
ערים מעורבות	7.9
הנגב	12.7
סה"כ	100
N	514

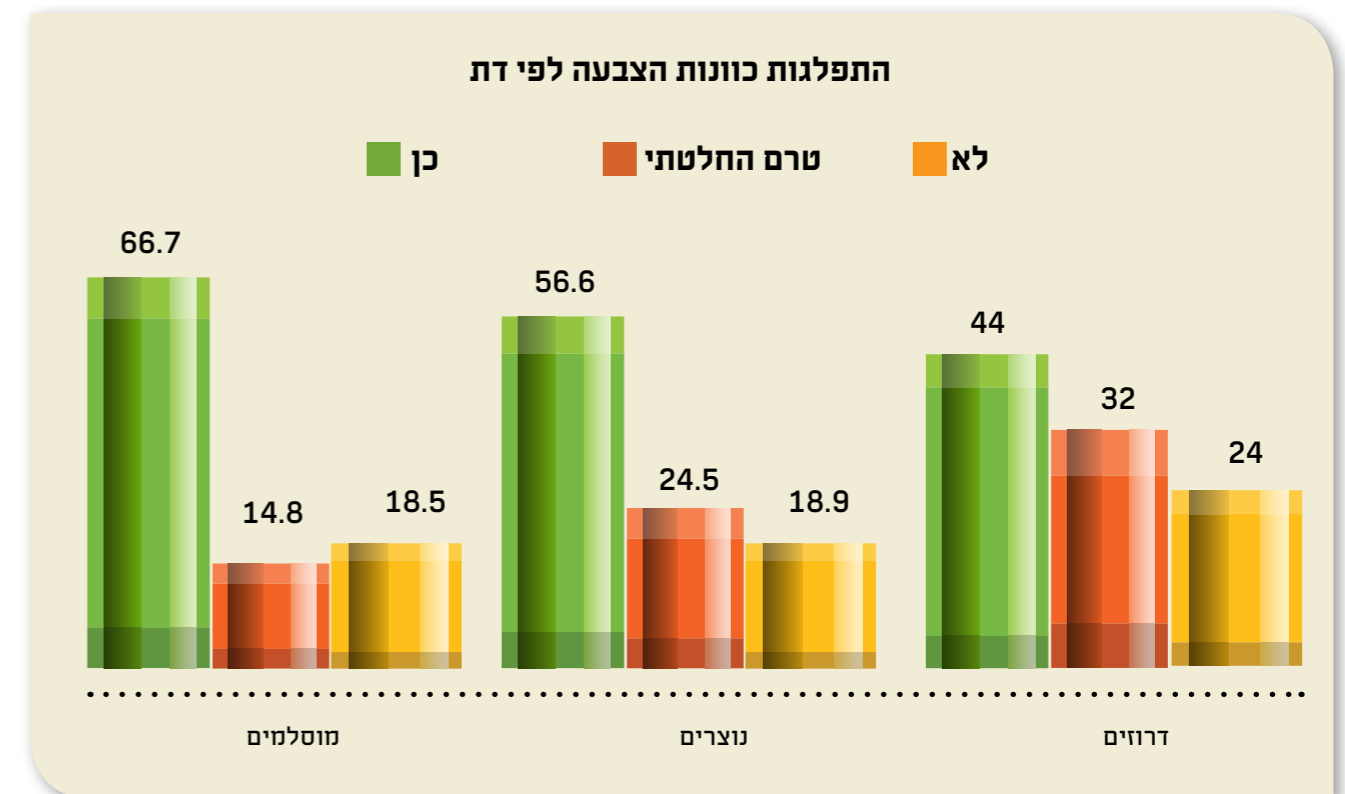
התפלגות לפי מין

מין	אחוז
גברים	57.4
נשים	42.6
סה"כ	100
N	514

הבדלים בין קבוצות גיל: קיימים הבדלים מובהקים בכוונות ההצבעה בין קבוצות גיל שונות, כאשר שיעור המתכוונים להצביע עולה עם העלייה בגיל עד גיל 46 ולאחר מכן יורד מעט ושב ומטפס בקבוצת הגיל של 65 ומעלה. שיעור הכוונה להצביע בקרב המצביעים בגילאי 18-24, קבוצה הכוללת גם את המצביעים לראשונה, נמוך במיוחד ועומד על פחות ממחצית.

הבדלים בין דתות: בנוסף, נמצא הבדל מובהק בין מצביעים בני דתות שונות, כאשר שיעור המתכוונים להצביע בקרב המוסלמים גבוה יותר מאשר בקרב הנוצרים והדרוזים. הבדל זה נמצא בהלימה עם דפוסי ההצבעה של אוכלוסיות אלה לאורך השנים.

הגדרה עצמית מבחינה דתית

התפלגות	דת
אחוז	
59.6	מסורתית- שמרנית
30.1	דת/ה
10.3	חילונית
100	סה"כ
512	N

התפלגות לפי דת

התפלגות	דת
אחוז	
79.8	מוסלמי
10.2	נוצרי
10	דרוזי
100	סה"כ
514	N

נתוני הגלם של שאלות הסקר

האם בכוונתך להשתתף בבחירות הבאות לכנסת העשרים (מארס 2015)?

התפלגות	תשובה
אחוז	
63.4	כן
17.5	טרם החליטו
19.1	לא
100	סה"כ
514	N

התפלגות לפי קבוצות גיל (שנים)

קבוצות גיל (שנים)	אחוז
18-24	22.7
25-34	23.6
35-44	21.6
45-54	15.8
55-64	8.8
+65	7.5
ממוצע	38.5
חציון	36
סה"כ	100
N	514

התפלגות לפי מצב משפחתי

מצב משפחתי	אחוז
רווק/ה	31.5
נשוי/אה	66.1
אלמנה/ה או גרושה/ה	2.3
סה"כ	100
N	514

התפלגות לפי מספר שנות לימוד

שנות לימוד	אחוז
8 - 0	13.5
12 - 9	51.6
13-15	14.3
+16	20.6
ממוצע	12.63
חציון	12
סה"כ	100
N	509

האם הצבעת בבחירות הקודמות לכנסת (2013)?

התפלגות	הרשימה, המפלגה
אחוז	
67.1	כן
32.9	לא
100	סה"כ
514	N

באיזה מידה, משפיע כל אחד מהגופים/ אנשים המוזכרים להלן על החלטתך להצביע? דרג תשובתך בסולם של 5 דרגות כאשר 1 פירושו אינו משפיע בכלל ו-5 פירושו משפיע מאוד

ממוצע	N	סה"כ	משפיע מאוד	גופים/ אנשים				
				1	2	3	4	5
1.55	514	100	4.0	5.4	7.2	8.9	74.5	1. ראשי רשויות מקומיות
2.62	514	100	20.9	15.0	13.3	7.0	43.7	2. המפלגות וחברי הכנסת
1.91	510	100	11.8	7.3	7.4	7.2	66.3	3. אנשי הדת
2.11	514	100	10.8	10.8	15.8	4.7	57.9	4. החברה האזרחית ואנשי רוח
2.14	514	100	15.3	9.2	11.5	2.3	61.6	5. המשפחה

האם שמעת על העלאת אחוז החסימה ל 3.25% מהקולות?

התפלגות	תשובה
אחוז	
47.8	כן
51.4	לא
0.8	לא יודע/ אין תשובה
100	סה"כ
512	N

מהו הגורם העיקרי אשר משפיע על החלטתך להשתתף בבחירות לכנסת? (מבין המתכוונים להצביע)

התפלגות	הרשימה, המפלגה
אחוז	
14.2	כדי להשפיע על קבלת ההחלטות במדינה
46.4	מימוש הזכות לבחור ולהיבחר
37.0	כדי לחזק את מעמדם של הערבים בישראל
2.4	אחר
100	סה"כ
318	N

מהי הסיבה העיקרית שבגללה טרם החלטת להשתתף בבחירות 2015 (מקרב המשיבים שטרם החליטו)

התפלגות	תשובה
אחוז	
22.5	אני עדיין מתלבט למי להצביע
8.5	אני מתלבט משום שהרכב הרשימה בה אני תומך אינו ידוע עדיין
24.9	אני מחכה להחלטה בעניין איחוד אפשרי של הרשימות הערביות
36.7	לא הקדשתי כל מחשבה לנושא הבחירות
7.4	אני שוקל לא להצביע כהצהרה אידיאולוגית
22.5	אחר
100	סה"כ
87	N

מדוע אינך רוצה להצביע? (מבין המתכוונים לא להצביע)

התפלגות	הסיבה
אחוז	
12.9	המצב הכללי של הערבים במדינה אינו מעודד אותי להצביע
19.6	בשל אי היכולת של הערבים להשפיע על קבלת ההחלטות
47.1	לא איכפת לי מהבחירות
17.0	אני מחריים את הבחירות מסיבות אידיאולוגיות
3.5	אחר
100	סה"כ
91	N

מהי מידת ההשפעה של ההתנהגויות הבאות של המפלגות הערביות על השתתפותך בבחירות לכנסת? דרג תשובתך בסולם של 5 דרגות כאשר 1 פירושו אינו משפיע בכלל ו-5 פירושו משפיע מאוד

ממוצע	N	סה"כ	משפיעה מאוד	אינו משפיעה בכלל					התנהגויות
				5	4	3	2	1	
2.30	513	100	14.1	12.4	14.5	8.0	51.0	1. הצבת נשים במקומות ריאליים ברשימות הערביות	
2.58	511	100	20.6	14.2	13.6	5.5	46.0	2. הצבת צעירים במקומות ריאליים ברשימות הערביות	
3.66	510	100	55.9	8.6	6.4	3.4	25.7	3. איחוד המפלגות הערביות ברשימה אחת	
2.65	510	100	15.9	15.8	22.5	9.2	36.6	4. איחוד המפלגות הערביות בשתי רשימות.	

מהי מידת ההשפעה של ההתנהגויות הבאות של המפלגות היהודיות על השתתפותך בבחירות, דרג את תשובתך לפי סולם המורכב מ-5 דרגות, כאשר פירוש הדרגה אחד אינה משפיעה בכלל, שלוש באמצע ו-5 משפיעה מאוד.

ממוצע	N	סה"כ	משפיעה מאוד	אינה משפיעה בכלל					התנהגויות
				5	4	3	2	1	
2.39	509	100	21.1	10.7	7.3	8.7	52.3	1. התחייבות למינוי שר ערבי	
2.57	509	100	18.3	15.2	14.6	9.3	42.6	2. התחייבויות להזמין את המפלגות הערביות למשא ומתן קואליציוני	
3.17	509	100	35.9	14.3	12.7	5.0	32.1	3. התחייבות לצמצום פערים בדיוור, חינוך ותעסוקה	
3.13	505	100	42.4	9.5	5.8	3.4	38.9	4. התחייבות למשא ומתן להקמת מדינה פלסטינית שבירתה מזרח ירושלים	

מה דעתך, על העלאת אחוז החסימה ל 3.25%?

תשובה	התפלגות	
	אחוז	סה"כ
החלטה גזענית המכוונת כלפי הערבים	42.8	100
החלטה נכונה אשר דוחפת הרשימות הערביות להתאחד	23.8	100
החלטה לא דמוקרטית אשר מונעת הייצוג של המפלגות הקטנות בכנסת	23.7	100
לא יודע/אין תשובה	7.6	100
אחר	2.1	100
סה"כ	100	246
N		246

לדעתך, האם העלאת אחוז החסימה משפיע על הרצון שלך להשתתף בבחירות לכנסת?

התשובות	התפלגות	
	אחוז	סה"כ
כן, מגבירה את הרצון שלי להצביע	57.2	100
אינה משפיעה על הרצון שלי להצביע	38.6	100
מורידה את הרצון שלי להצביע	1.5	100
לא יודע/אין תשובה	2.7	100
סה"כ	100	245
N		245

מהי מידת ההשפעה של כל אחת מהתופעות הבאות על החלטתך להשתתף בבחירות? דרג תשובתך בסולם של 5 דרגות כאשר 1 פירושו אינו משפיע בכלל ו-5 פירושו משפיע מאוד

ממוצע	N	סה"כ	משפיעה מאוד	אינה משפיעה בכלל					תופעות
				5	4	3	2	1	
3.3	511	100	42.9	12.8	9.3	2.4	32.6	1. גזענות ואלימות במרחב הציבורי בעקבות המלחמה	
3.33	511	100	42.5	12.6	10.7	3.3	30.8	2. המלחמה עצמה	
3.40	510	100	45.1	11.9	10.4	3.2	29.4	3. התבטאויות מסיתות או אנטי ערביות של פוליטיקאים	
3.40	510	100	45.2	14.0	7.4	3.2	30.2	4. איום על המעמד של הערבים	

פילוח נתוני הצבעה לפי גורמים דמוגרפיים

כוונות הצבעה בבחירות 2015 לפי מין - אחוזים

מין/עמדה	כן	טרם החלטתי	לא	סה"כ	N
גברים	69.6	13.9	16.6	100	296
נשים	54.8	22.8	22.4	100	219
סה"כ	63.3	17.7	19.0	100	
N	326	91	98		514

$\chi^2 = 12.34, p=0.002$

כוונות הצבעה בבחירות 2015 לפי שנות לימוד - אחוזים

שנות לימוד / עמדה	כן	טרם החלטתי	לא	סה"כ	N
0-8	72.5	13.0	14.5	100	69
9-12	58.9	19.0	22.1	100	263
13-15	59.5	24.3	16.2	100	74
+16	71.4	11.4	17.1	100	105
סה"כ	63.5	17.7	18.8	100	
N	326	91	98		514

$\chi^2 = 10.78, p=0.095$

כוונות הצבעה בבחירות 2015 לפי קבוצת גיל - אחוזים

קבוצת גיל/עמדה	כן	טרם החלטתי	לא	סה"כ	N
18-24	47.0	17.9	35.0	100	117
25-34	60.7	17.2	22.1	100	122
35-44	73.0	17.1	9.9	100	111
45-54	69.5	17.1	13.4	100	82
55-64	64.4	28.9	6.7	100	45
+65	81.6	7.9	10.5	100	32
סה"כ	63.5	17.7	18.8	100	
N	326	91	98		514

$\chi^2 = 42.4, p=0.000$

פרסום באיזה אמצעי תקשורת משפיע יותר על החלטותיך בתקופת הבחירות?

התשובות	התפלגות אחוז
מודעות בתקשורת המודפסת (עיתונים ומגזינים)	9.1
פרסום באתרי חדשות באינטרנט	16.3
פרסום דרך רשתות חברתיות	21.0
פרסום ברדיו	5.5
שלטי חוצות	3.3
אף אחד מהם	26.4
טלוויזיה	18.4
סה"כ	100
N	502

האם תהיה מוכן להצביע בהנחה שהמפלגות הערביות ירוצו ברשימה אחת בבחירות?

התשובות	התפלגות אחוז
בטוח אצביע	65.4
קיים סיכוי גבוה שאצביע	8.3
עדיין מתלבט	11.5
קיים סיכוי גבוה שלא אצביע	1.5
בטוח לא אצביע	13.3
סה"כ	100
N	512

מהי הסבירות שתצביע בבחירות 2015?

התשובות	התפלגות אחוז
בטוח אצביע	57.2
קיים סיכוי גבוה שאצביע	11.5
עדיין מתלבט	18.8
קיים סיכוי גבוה שלא אצביע	3.1
בטוח לא אצביע	9.5
סה"כ	100
N	512

כוננות הצבעה בבחירות 2015 לפי אזור מגורים - אחוזים

האזור/עמדה	כן	טרם החלטתי	לא	סה"כ	N
נצרת והעמק	67.0	17.9	15.1	100	106
שפרעם	71.4	7.1	21.4	100	42
בקעת סחנין ובית הכרם	44.6	26.2	29.2	100	65
הגליל המערבי והעליון	59.6	15.8	24.6	100	57
ערים מעורבות	63.4	12.2	24.4	100	41
החוף והכרמל	54.2	29.2	16.7	100	24
משולש צפוני	56.5	24.2	19.4	100	62
משולש דרומי	72.0	12.0	16.0	100	50
הנגב והדרום	80.0	10.8	9.2	100	65
סה"כ	63.7	17.2	19.1	100	
N	326	90	98		514

$\chi^2 = 30.48, p=0.016$

כוננות הצבעה בבחירות 2015 לפי דת - אחוזים

דת/עמדה	כן	טרם החלטתי	לא	סה"כ	N
מוסלמים	66.7	14.8	18.5	100	411
נוצרים	56.6	24.5	18.9	100	53
דרוזים	44.0	32.0	24.0	100	50
סה"כ	63.4	17.5	19.1	100	
N	326	90	98		514

$\chi^2 = 13.91, p=0.008$

ההשתתפות הפוליטית של האזרחים הערבים בישראל

סקר עמדות לקראת הבחירות לכנסת ה-20
ינואר 2015